

הביאווה"ל הוכיח מדברי התוס' הנ"ל דפליגי על רש"י, דהרי כתבו בהדיא דלרבה דוקא משום בורר חייב ולא משום מוקד. ולכאורה ה"י מקום לעיין למה לא חלקו תוס' על רש"י במקומו בדף קל"ח, ובכלל מה זה שייך לת"י שם לבאר את דברי רבה. ולכאורה נראה לומר דדוקא לת"י הוכרחו התוס' לפרש כן ולחלוק על דברי רש"י, אבל לפי דרך א' בתוס' דמתרין אתולדה בשם האב, יכולים התוס' לפרש כפירש"י דרבה מודה לרב זירא, דהרי התוס' בתי' חידשו פי' חדש שם בסוגיא, דמה דמקשה הגמ' משמר משום מאי מתרינן ביה, אין פי' כפשוטו לאיזה אב שייך משמר שיצטרכו להתרות בו (ולדרך אפשר לפרש כפירש"י דרבה שאמר משום בורר כוונתו גם משום בורר), רק פי' הגמ' להיפך משום מאי לא מתרין ביה (דהיינו דס"ל להתוס' דגם בהתרה משום משמר ולא אמר לאיזה אב זה שייך חייב), דעיקר שאלת הגמ' לאיזה אב זה שייך שאם התרו בו אינו יכול לומר סברתי שהוא מלעיג בי, ומשמע אבל יש אב שהוא כן יכול לומר סברתי שהוא מלעיג בי, ולכן הוכרחו התוס' לפי' זה להתארץ לפרש דלא כפירש"י, דלרבה דאינו מפרש בורר דוקא בורר ולא משום מוקד (ורש"י ע"כ יסבור דצריך להתרות אתולדה בשם האב, ולהכי פי' דרבה מודה לרב זירא), נמצא דמי שסובר דאין צריך להתרות אתולדה משום האב, יפרש קושיית הגמ' בלשון שלילה, וע"כ צ"ל דפליג על רש"י, וס"ל דרבה פליג ארב זירא.

והנה גם הרמב"ם ע"כ סבר הכי, דהרי המנחת חינוך בתחילת מצוה ל"ב כתב דמהרמב"ם משמע דאין חיוב להתרות אתולדה בשם האב, וא"כ ע"כ מפרש כתוס' הנ"ל, וא"כ ע"כ צ"ל דאינו מפרש כפירש"י, רק רבה חולק על רב זירא, וא"כ צריך לפרש דבריו כמו שביאר הביאווה"ל, ולא כהב"י (וצ"ע דהמנחת חינוך עצמו הביא אח"כ את דברי הב"י בביאור הרמב"ם, ולא נחת לכל זה). ולפי זה יש להעיר בדברי הביאווה"ל שהביא דהתוס' פליגי על רש"י, ולדברינו זה אינו מוחלט, רק זה תלוי בב' דברים בתוס' וכן"ל.

גדליה לין - חיפה

בענין בורר במין אחד

א. פסק הרמ"א סי' שיי"ט (סעי' ג') דאם היו לפנינו שני מיני דגים, מקרי שני מיני אוכלים, ואסור לברור אחד מחבירו אלא בידו כדי לאוכלו מיד, אע"פ שהחתכות גדולות וכל אחת ניכרת בפ"ע, אבל כל שהוא מין אחד אע"פ שבורר חתיכות גדולות מתוך קטנות לא מיקרי ברירה וכו', ומקורו מתה"ד (סי' נ"ז).

והט"ז (סק"ב) הביא הוכחתו של תה"ד, דדייק מן אחד מחבירו, ודעתו להניח שניהם לאחר זמן, וא"י שייך בזה ברירה, וכתב הביאווה"ל (ד"ה היו) דמלשון הרמב"ם מוכח דהוי בורר, דהא כתב (פ"ח ה"ג) היו לפנינו שני מיני אוכלים מעורבין, בורר אחד מאחד ומניח לאכול מיד, ואם בירר והניח לאחר זמן אפילו לכו ביום, כגון שבירר בשחרית לאכול בין הערבים, חייב. ומשמע דס"ל דענין הברירה הוא מה שבורר מין אחד מחבירו, וע"י זה כל מין בפ"ע, אלא דאם דעתו לאכול מיד והוא בידו היו דרך מאכל, ע"ש. ובהכרח הפמ"ג שכתב למעשה להתיר, סבר דכל האיסור בבורר זה רק כשמפריד פסולת מאוכל. ומה שמצינו שחייב על ברירת אוכל מאוכל, משום שמה שלא רוצה היו פסולת, והוי כבורר פסולת מאוכל, ולכן דן היכא שמפריד אוכל מאוכל ודעתו להניח שניהם לאחר זמן אם חייב, דהי אוכל והי פסולת.

ונראה דבזה נחלקו התה"ד והט"ז, דהתה"ד סבר דהגדר בבורר הוא כדעת הרמב"ם, דהחויב על עצם ההפרדה, אמנם כל זה שייך כשמונחים לפניו ב' מינים אז הוא מפריד מין אחד מחבירו, אבל כשבורר במין אחד אין שייך כלל לענין ברירה דלא הפריד כלום, ולכן דייק התה"ד מהא דקתני ב' מינים, ולא יכל לומר דנקט כן לרבותא, דהא במין אחד לא שייך בורר. אבל הט"ז סבר דהגדר בבורר הוא דבורר אוכל מפסולת וכדברי הפמ"ג, ולכן סבר דאף במין אחד כשלוקח מה שחפץ ומניח מה שלא חפץ היו בורר אוכל מפסולת, ולכן כתב דלרבותא נקט ב' מינים [וזה מה שהוכיח הט"ז משי' ר"ח

והובא לקמן, אע"פ שר"ח קאי בב' מינים, מ"מ אם סברתו דמה שחפץ היו אוכל ואידך פסולת, אי"כ ה"ה אף במין אחד].
ג. בספר מגן אבות למהר"ם בנעט (כריש מלאכת בורר) דן בדעת תה"ד שסבר דאין בורר במין אחד, מ"מ אם בירר לקחת החלק הטוב שבאותו מין, ורואה שאינו טוב ומניחו ולוקח אחר, הו"ל בורר פסולת מתוך אוכל אף לתה"ד. והקשה ע"ז מהגמ' ביצה (י' ע"ב) דאמר'י התם דאם לא בירר יונים מעי"ט אסור לו לבוררן ביו"ט, דזימנין דמשתכחי שמנים כחושים וכחושים שמנים, וקמטלטל מדי דלא חזי ליה, והקשה דהא בלאו הכי היו ברירה, דאם מניח הכחושים ונוטל שמנים תחתיה הו"ל כפסולת מתוך אוכל, והוכיח מהכא דלא שייך ברירה במין אחד כלל בדעת תה"ד, והיא קושיא על הט"ז [ובשולחן שלמה להגאון רש"ז אויערבאך (סק"י) כתב שמסתבר דאם הוציא פרי מכלי ונתברר לו שהוא כחוש דמותר לו לזורקו לאשפה, והיינו דלא כהמהר"ם בנעט, דהרי הכא להא דמיא, ואי נימא הכי ליתא לקושיא כלל. והביא שם בשם שביבת השבת דיש בזה בורר אח"כ יחזירו למקומו, ולכאורה הוא דעת המהר"ם בנעט].

אולם יש לדון בעצם קושייתו, דהא כוונתו היתה לקחת שמנים, ולבסוף עלתה בידו כחושים, וא"כ אמאי יחשב בורר, והא קי"ל דמלאכת מחשבת אסרה תורה (שם י"ג ע"ב). אלא צ"ל מאחר שאין הדבר ברור שיעלה בידו השמנים, נמצא דחשב מהרגע הראשון דיעלו בידו אף כחושים, והו"ל מלאכת מחשבת ויתחייב מטעם בורר.
ד. והנה כתב הישועות יעקב (סק"א), והביאו הביאווה"ל ד"ה לאכול) להקשות בעיקר מלאכת בורר אפילו בורר פסולת מתוך אוכל אמאי חייב, הרי היו מלאכה שאצ"ל"ג, דהא אינו צריך לפסולת כלל אלא שבוררו לדחות הנוק מעליו. ותירץ דענין מלאכת בורר שהאוכל אינו ראוי לאכילה כל זמן שהפסולת מעורב בו, וביאר דהברירה אינה על הוצאת הפסולת אלא על מה שמתקן את האוכל שראוי לאכילה, דהוי מלאכה הצריכה לגופה לגבי האוכל, עי"ש.

אחר הדברים האלה יש מקום להשיב על הקושיא, דהא מתי' היו מלאכה הצריכה לגופה, דוקא באוכל שאינו ראוי לאכילה מחמת הפסולת המעורבת בו, ובזה שמוציא הפסולת משוי' ליה אוכל, וזה שייך בדברים שיש בהם תערובת, אבל ביונים אין שייכת סברא זו, דהא כל יונה ויונה ניכרת בפ"ע, אלא דיש יונים שהם ראויים לאכילה ויש יונים שאינם ראויים לאכילה, ורק לו יש חסרון ידיעה, ומה שע"י הוצאת הכחושים כך מתבררים השמנים אין זה חשיב בורר, דלא משוה ליה אוכל או מיהפ היונים הנשארות בזה שמוציא הכחושות, והוי מלאכה שאצ"ל"ג, דהא למעשה בירר פסולת מתוך אוכל, ומה שלא גרם יפוי' לנותר זה רק סיבה שלא יהיה מלאכה הצריכה לגופה, וכמו שמסלק מין האחד לקחת את המין שלמטה ממנו, וכיון דלא היו אלא רק דרבנן לכן אינה קושיא אמאי לא נקט בורר, דאדרבה טלטול מוקצה היו דרבנן חמור.

ולכן קושיא זו מעיקרא אינה קשה אף על תה"ד, לפי מ"ש המג"א (סק"ה) בדעת תה"ד דאם קצת מן המין אין ראוי לאכול אלא ע"י הדחק היו בורר, והי"ג היונים הכחושים להא דמאי דאין ראוי לאוכלם אלא ע"י הדחק והוי בורר, דהא כתב המג"א דהוי בורר רק מדרבנן.

ואכתי יש לשאול תינח לשיטת הראשונים דסברי דמלאכה שאצ"ל"ג פטור עליה, אבל לדעת הרמב"ם שסבר דמלאכה שאצ"ל"ג חייב עליה מאי איכא למימר. ולפ"ד לעיל (אות ב') מיושב, דהא התבאר ששיטת הרמב"ם דאין בורר במין אחד, ודלא כהט"ז, וממילא ליתא לקושיא מעיקרא.

ה. אולם לפי משי"כ הביאווה"ל (שם) שכאשר מונח בקערה מין אחד ע"ג חבירו, ומסלק המין שלמעלה כדי להגיע למין שלמטה ממנו, לא שייך בזה שם בורר כלל כיון שאינם מעורבים, אי"כ הי"ג ביונים לא שייך ברירה מכיון שאינם מעורבים, ואדרבה עדיפא מאוכל המונח ע"ג אוכל, ואתי' שפיר טפי אמאי לא אסרינן מטעם בורר, דהא לא היו מלאכה כלל אף מדרבנן [ואורווו לן בזה אף לשיטת התוס' (ליא ע"ב ד"ה וסותר, צ"ע ע"א ד"ה רבי שמעון) דסברי דהגדר במלאכה הצריכה לגופה הוא דומיא מה שהיה במשכן, ולפי דבריהם לא מתחילה קושייתו של הישועי", וכל קושייתו לפירש"י, יעויין בערוך השולחן ס"ק ט"ז].

ובאמת יש מחלוקת אחרונים בביאור דברי הירושלמי פרק כלל גדול (מ"ט ע"ב) אם במין אחד יש בורר, דקתני התם על דעתיה דחזקיה [דסבר בב' מינים היו ברירה] אפילו רימונים מגו רימונים. והאי"ר (אות ז') כתב להוכיח מהירושלמי כשיטת

הט"ז דבמין אחד היו בורר, והנשמ"א (כלל ט"ז סק"ג) חלק וסבר דאין ברירה במין אחד, וביאר כוונת הירושלמי בדרך אחרת, ע"ש. ולכאורה לפי המבואר לעיל דבדברים שאינם מעורבים לא שייך ברירה אף לשי' הט"ז, ממילא אין בדברי הירושלמי שייכות לענין ברירה במין אחד, ובהכרח צריך לפרש דאין ברירה ברימונים מכיון דהוי דברים הניכרים, ויעויין בפ"י הפ"מ שם.

[ודרך אגב יש להעיר ע"ד הפנ"י שכתב להקשות על דברי התוס' (ע"ד ע"א ד"ה היו) דהוכיחו שיטתם מהירושלמי, דאדרבה מהתם משמע איפכא, דהא התם מקשי' על חזקיה מהברייאא דקתני בורר ואוכל בורר ומניח על השולחן, ולכאורה אדמקשה מרישא לסייע מסיפא דקתני להדיא לא יברור, ואם לא בירר חייב חטאת, והיינו דחזקיה, ומרישא לא קשה כדמשני התם בירושלמי או כדמשנינן בשמעתין. והיינו דהפנ"י סבר דהברייאא המדוברת בירושלמי היא הברייאא המובאת הכא בבבלי (ע"ד ע"א) ת"ר היו לפנינו ב' מיני אוכלים וכו', וכ"כ הרידב"ו על הירושלמי. אבל האמת דקושיית הירושלמי כמו שצינו המגיהים על הירושלמי, היא מהתוספתא בשבת (פ"ז ה"ו), וא"כ אין מקום לקושיא].

ו. כתב המנ"ח (מוסף השבת בורר אות ה') דמוכח מרש"י דסבר כהט"ז, דכתב (ע"ד ע"ב ד"ה שבע) דבורר צדירות הגסות מתוך הדקות היו בורר, והא היו מין אחד, ואפ"ה כתב דחייב משום בורר, ותמה מדוע הט"ז לא הוכיח את דבריו מרש"י. וכבר כתבו האחרונים לחלק, דשם הצדירות הגסות גרועות ומקלקלות החביתא, והוי כפסולת מתוך אוכל. ולכאורה יש הוכחה מרש"י דלא כהט"ז, דהא גרס בגמ' (ע"ד ע"א) ת"ר היו לפני מיני אוכלין, וכתב הפנ"י דלפי משמעות התוס' הא דלא גרס רש"י "שני" משום דסבר דבאוכל מתוך אוכל לא שייך ברירה, וא"כ לפרש"י האי מיני אוכלין דקתני היינו שהיה לפנינו אחד מכל מיני אוכלין שיש בהן פסולת, שזה הוא עיקר ברירה, ע"ש. נמצא דמבואר ברש"י דלא מיבעיא במין אחד דאין ברירה דלא כשיטת הט"ז, אלא אפילו בב' מינים אין ברירה אף לא כתה"ד.

יונתן חפותא - חיפה

ברירה סמוך לסעודה עבור אחרים וברירת דבר הנאכל בקינוח סעודה

כתב הרמ"א סי' שיי"ט סעי' א': וכל מה שבורר לצורך אותה סעודה שמיסב בה מיד מקרי לאלתר, ואפילו אחרים אוכלים עמו שרי. ומשמע שגם ככה"ג שאחרים אוכלים עמו ובורר בשביל כולם, יכול לברור לפני הסעודה, וכתב המשנ"ב דגם אם הוא עצמו אינו אוכל עמהם, שרי לברור להם, עכ"י. אמנם נראה דבכה"ג שאינו אוכל עמהם מותר לו לברור רק סמוך לאכילתם, ואין בזה את ההיתר לברור סמוך לסעודה, דהא כל הטעם שמותר לברור סמוך לסעודה הוא משום שכך דרך בנ"א שמכינים כל הצריך להם לפני הסעודה כדי שלא יצטרכו להפסיק באמצע אכילתם, ולהכי אמרינן דזהו דרך אכילה, אבל בנדו"ד שהוא עצמו אינו אוכל עמהם, שפיר יכול לברור תוך כדי אכילתם, ואין כל טעם להקדים את הברירה לפני הסעודה. ולפי"ז משי"כ הרמ"א "עמו", דמשמע שהוא עצמו ג"כ אוכל הוא בדוקא, כיון דאיירי הרמ"א בבורר לפני הסעודה, וזה לא שרי אא"כ הוא עצמו ג"כ אוכל עמהם. יתר על כן יש לדון בדבר הנאכל בסוף הסעודה בקינוח סעודה, ומפסיקין לפניו בדברי תורה, מי שרי לבררו קודם הסעודה, דגם בזה לא שייך הטעם דאין דרך בנ"א להפסיק סעודתם, דהא בלא"ה מפסיק טובא. מיהו בזה י"ל דאחר שהורגלו בני אדם להכין הכל לפני הסעודה, גם הקינוח, נעשה הכל דרך אכילה.

סינון מים צלולים

כתב השו"ע סי' שיי"ט ס"י שמותר לסנון מים צלולים אע"פ שיש בהם קסמין דקים, הואיל וראויים לשתות בלאו הכי. וביאר המשנ"ב דאיירי באופן שראויים לשתות בלי סינון לרוב בנ"א. ויל"ע האם צריך שיהיו ראויים לרוב בנ"א לכתחילה, או"י די שיהיו ראויים לרוב בנ"א ע"י הדחק.

והנה לעיל ס"א גבי בורר עלים טובים מתוך המעופשים, כתב המשנ"ב שגם אם המעופשים ראויים לאכילה אלא שראויים רק ע"י הדחק, הוה בורר מדרבנן. מבואר שדבר הראוי לאכילה ע"י הדחק חשיב מקולקל, והמבררו נחשב שמתקנו ואסור, וא"כ ה"ה בנדו"ד כדי שלא יחשב תיקון צריך שיהיה ראוי לרוב בנ"א שלא ע"י הדחק.

א. ד. - בני ברק

תשובות מהגאון ר"ח קניבסקי שליט"א

בישל בשבת לחולה וקודם גמור הבישול מת החולה אם חייב להפסיק הבישול

שאלה: או"ח שיי"ח. המבשל לחולה בשבת, וקודם שנתבשלה הקדירה מת החולה, האם מחוייב מדאורייתא להוריד הקדירה קודם שתתבשל, שהרי אין לו כעת היתר לבשל, ואין איסור בישול נגמר עד שהתבשל (כמאכל בן דרוסאי), או"ד א"צ להוריד דהפעולה נעשתה בהיתר, ועכשיו מעצמו הוא הולך ומתבשל (מח"א).

תשובה: יתכן שאין חייב.

[א"ה: זו נשאל מרן שליט"א בספר משנת פיקוח נפש עמוד רפ"ד שאלה מ"ג, וענה מרן: "מסתבר שאין חייב, וצ"ע". ולכן באגלי טל (בויכוח עם החלוקת יואב על מניח קדירה בשבת ונתבשלה במוצ"ש) בתוך דבריו שם מבואר דס"ל דחייב להוריד [עיי"ש שהוכיח דלא כהחלק"י (שס"ל שחייב גם על בישול דמוצ"ש), מזה דאין חיוב לכבות במוצ"ש נר שהודלק לחולה בשבת]. הערת גיסי הרה"ג ראי"י אויערבאך.

ומש"כ מרן 'יתכן שאין חייב' היינו מדאורייתא, וכפי שנשאל מרן, ע"י לשון השאלה. אבל לכאז אחתי יש איסור דרבנן בזה, והיינו איסור שהייה. אמנם יתכן דהואיל והמבשל בשבת לחולה אסור לבריא, ע"כ אין בזה גם שמא יחתה בנחלים, וממילא איסור שהיה, ויל"ע].

אם מותר להחזיר כלי על גבי פלטה חשמלית

שאלה: או"ח שיי"ח. גבי פלטה חשמלית: לא נוהגין אף פעם, וגם אי"א לבשל בה, וא"כ אולי יהא מותר להחזיר כלי לשם, דלא שייך מיחיו כמבשל שהוא הטעם לאסור החזרת כלי.

תשובה: לא ביאר למה אי"א לבשל בזה.

בענין הנ"ל

שאלה: בהנ"ל. האם שייך מיחיו כמבשל בפלטה חשמלית, דהא אין מבשלין בה.

תשובה: איני מבין השאלה למה לא שייך בישול.

[א"ה: הארת הח"א הנ"ל: ובע"פ אמר דאם באמת א"א לבשל בה עד שהיס"ב יתכן דל"ש מיחיו כמבשל. ומ"מ יתכן דל"פ. ובמכתב אח"כ הח"א הנ"ל כ' לגר"ח: על דבר פלטה חשמלית ניסיתי וראיתי דאפשר לבשל בה, וא"כ באמת גם בפלטה שייך מיחיו כמבשל].

באיסור שימוש החשמל בשבת

שאלה: או"ח שיי"ח. האם מותר להשתמש בחשמל בשבת.

תשובה: ע"י שונה הלכות סי' שיה דין כ"ג וסי' שיי"ח דין ב'.

[א"ה: וז"ל מרן שליט"א בסי' שיה שם: כתב בחזו"א במקום הפסד וצער בע"ח יש להתיר להלביש הצנור על דדי הפרה, שסוף תנועת החשמל לבא ע"י פתיחת השעון, ותנועה זו תחלוב את הפרה, וכן מותר להלביש את הצנור בזמן תנועת החשמל כשהחלב הולך לאיבוד, אבל אסור להלביש בשעת התנועה והחלב נחלב לתוך הכלי, ואפי' הליביש בשעה שהחלב הולך לאיבוד אסור להעמיד אח"כ כלי תחת הצנור לקבל את החלב, אבל אם נפסק זרם החשמל מותר להעמיד כלי תחת הצנור, אע"פ שהשעון יחזור ויפתח את החשמל ויחלב תוך הכלי. וכ"ז שזרם החשמל והשעון הוכן מע"ש, אבל אם נעשה בתחנת החשמל בשבת ע"י ישראל שאין משמר שבתו אסור ליהנות ממנו, ואף אם הוא באופן שיש בשימוש היתר מן הדין אסור להשתמש בו, מפני שיש בשימושו איסור חילול השם שאינו חס לכבוד שמם כיון שהוא שימוש צבורי, והעובר בשבת עושה במרד ר"ל, והנהנה ממעשיו מעיד שאין לכו כואב על חילול שבת, ויהא רעוה שיישובו בתשובה שלמה במהרה (חזו"א או"ח סי' ל"ח סק"ד וע"ל סי' שיי"ח דין ב'), עכ"ל מרן בשו"ה שם.

וז"ל מרן שליט"א בסי' שיי"ח שם: המותיך א' ממניני מתכות כל שהוא או המחמם את המתכת עד שתעשה גחלת, הי"ז תולדת מבשל, שהרי בחימומו הוא מרככו שיהא ראוי לתקנו ולעשות ממנו כלי [ואם מחממו כ"כ עד שנעשה כגחלת בוערת חייב ג"כ משום מבעיר], וכן הממסס שעוה או חלב או זפת וכופור וגפרית וכיוצא בהן הי"ז תולדת מבשל, וכן המבשל כלי אדמה עד שיעשה חרס חייב משום מבשל, דקודם שיתחזק הכלי ונצרך בכבשן ונעשה חרס כראוי מתבשל בה טיט של הכלי (וע"ל דין ל"ה ובסי' רנ"ג דין כ"ב). וכן הנותן חתיכת עץ בתנור כדי שתתייבש, וידוע שמתחלה הוא מתרפה ויוצא ממנו הלחלוחית, חייב משום מבשל. כללו של דבר, בין שריפה גוף קשה או שהקשה גוף רך חייב משום מבשל, לכן יש ליהזר מאד שלא להניח עצים לחים על התנור לייבשן אחר שקה"ח, שהוא חשש מלאכה דאורייתא (סק"א ושה"צ אות א', וע"י חזו"א או"ח סי' ג סק"ט). וכתב בחזו"א המחמם את המתכת עד שהיד סולדת בו אסור, ואפי' הוא כבר מלובן ומשליכו לאור להוסיף ליבונו יש בו משום בישול, ולא שייך במתכת אין בישול אחר בישול, ולכן המודליק נר חשמל בשבת אם מקצת מהחוט היה סולדת בו יש בו משום מבשל, ואם נעשה מקצת מהחוט גחלת אפשר דיש בו ג"כ משום מבעיר, ומלבד זה יש בפתיחת החשמל משום בונה, ואף אם השימוש הוא לשעות מיוחדות ואח"כ פוסקו, ואפי' אינו במחובר רק בכלים היו בונה והכיבוי היו סותר (או"ח סי' נ' סק"ט). ואם שלב את השעון לידות המנעול של החשמל

בשבת בשביל שיכבה לזמן ידוע, יש כאן חיוב בונה, כיון שבשליבתו עושה תיקון בנין (סי' ל"ח סק"ב, וע"ע בסי' ש"ה דין כ"ג בשם החזו"א בענין איסור שימוש בחשמל בשבת אם נעשה ע"י ישראל, וגם בפסקי חזו"א שבסוף ספר מנוחה נכונה האריך בזה, וכתב שאפי' אם הכל נעשה לבד ע"י שהכינו מער"ש אסור להשתמש בו כ"ז שלא תתוקן הפרצה, שבשביל בכיוון השימון (אולי צ"ל: השימוש) והתיקון משתמשים ע"י ישראל בשבת. עוד כתב שם אסור לפתוח בשבת מקרר חשמלי אפי' אם אינו נעשה ע"י ישראל, אם ע"י הפתיחה מתחיל החשמל ליצור קרח, ואפשר לסדר ע"י שעון חשמלי שיופסק הזרם לזמן ידוע בשבת, ובאותו זמן מותר לפתוח ולסגור את המקרר. עוד כתב שם בענין הספקת מים חמים מהסקה מרכזית שהוסקה ונתבשלו המים מער"ש, ואין עובדים בה בשבת, אם זורמים לתוך הבריכה מים קרים תמורת החמים שמוציאים אסור להשתמש בה, ואם אין זורמים לתוכה מים חדשים מותר). עכ"ל מרן בשו"ה שם].

מקום ובו גנרטור ונשאר מזוג דלוק על חשמל אם יצאו משם

שאלה: או"ח ש"ח. בענין החשמל בשבת (כיום), אם נשאר [בטעות] מזוג דלוק בשבת על חשמל, וכל שאר האור הוא גנרטור כשר, האם יש לצאת מפני זה מהבית, כשאין אפשרות לישון במקום שאין בו מזוג.
תשובה: **אם גם בלי החשמל יכול ליהנות מזה מותר.**

איך הולכים ברחוב לאור החשמל

שאלה: או"ח ש"ח. התאורה ברחובות שאינה כשרה, האם ראוי ליוזרה מלילך ברחוב בשבת, או עכ"פ לילך רק במקום שהיו הולכים אילו היה חשוך.
תשובה: **אפשר לילך גם בחושך.**

אם יש חילוק בין השימוש בחשמל לבין השימוש במים

שאלה: האם גם במים יהיה אסור שבאים ע"י משאבות, או דלמא חשמל ייצורו בשבת, משא"כ המים קיימים והמשאבות מקרבות אותם אלינו.
תשובה: **שניהן אסורין.**

אם מהני תוספת אורה

שאלה: האם יש היתר להשתמש בחשמל כשמניחים גם נר או לוקס וכדומה.
תשובה: **אין בזה שום היתר.**

כיצד יתפלל במקום שאין ביהכ"נ עם גנרטור

שאלה: אני גר במקום שאין בהכ"נ שמשתמשים בחשמל כשר, מה אעשה לגבי התפלה בליל שב"ק.
תשובה: **תשנן התפלה בע"פ או תתפללו בבית.**

דברי חיזוק ממרן שליט"א באיסור השימוש בחשמל למנין שנתיסד בגנרטור

שאלה: נתייסד מנין לקבלת שבת ותפלת ערבית בבית פרטי בחשמל של שבת, ומבקש עידוד לזה ממרן שליט"א.

תשובה: בודאי אסור להתפלל בשבת לאור שהרשעים מדליקין בשבת, ומוטב לא להתפלל כלל מלהשתמש באור זה בשבת ר"ל.

בענין הנ"ל

שאלה: לאחר שאחדים מהמתפללים אמרו שתפלה בבהכ"נ עדיף, וכן תפלה ברוב עם עדיף.

תשובה: דבר פשוט שתפלה הבאה בעבירה אינה מתקבלת כלל.

בענין הנ"ל

שאלה: מאחר ורובם של המתפללים הם ספרדים, והמנין הוא ספרדי, שאלו האם האשכנזים שרגילים לתפלה אשכנזית ובפרט בשבת יכולים לילך ולהתפלל בביהכ"נ אשכנזי אף שאין שם חשמל כשר.
תשובה: **תפלה באיסור אינה מתקבלת כלל.**

הטעם ש'בית חולים' אינו היתר לשימוש חשמל בשבת

שאלה: בעיר שיש בית החולים, והלא יצור החשמל מותר בעבור החולים, ובפרט אלו שיש בהם סכנה, וממילא א"א לחלק, ונהנים אגב הבריאים.
תשובה: הם רשעים ואין מכוונים כלל עבור החולים.

אם השימוש בחשמל מותר בבנין בית החולים עצמו

שאלה: שהייתי בשבת עם חולה בבית חולים בת"א, ובבנין ביה"ח הי' חשמל ולא גנרטור [מסתמא], ונסתפקתי אם הי' מותר להשתמש בו או לא, דמצד אחד נהי שמחוץ לביה"ח אין ההיתר להשתמש בחשמל על סמך החשמל שבביה"ח שחולים צריכים לזה [וכמ"ש מרן לעיל בזה"ל: הם רשעים ואין מכוונים כלל עבור החולים], מ"מ יתכן שבבנין הביה"ח עצמו היכן שהחולים נמצאים יהי' מותר גם לנו להשתמש בזה, ומאידך שמא אף בביה"ח גופא אסור לנו להשתמש בחשמל ורק לחולים מותר. [ולכאו' הי' מסתבר כצד קמא, אבל למעשה החמרתי].
תשובה: שם מותר חשמל כי זה פקד'נו ומותר להשתמש בו.

גוי שהעביר בטעות מגנרטור לחשמל אם גם יש ההיתר של תינוקות
שאלה: מעשה שהיה במשפחה אחת נכבה הגנרטור, וע"פ רב הביאו גוי שידליק האור [משום תינוקות כהיתר מרן החזו"א], ובטעות הגוי הדליק האור של יום חול, והיינו את החשמל ולא את הגנרטור. ונתעוררה שאלה האם להשאיר האור על החשמל [כי כיוון שלמעשה עתה אין חושך, א"כ אין ההיתר משום התינוקות וכנ"ל], או"ד לומר לגוי [באופן המותר] להעביר חזרה לגנרטור. [והדרך הוא שכשמפעילים הגנרטור

קודם מכבים החשמל, ונמצא שכשהגוי מעביר מחשמל לגנרטור הרי הוא עושה חושך, ורק אח"כ מדליק הגנרטור, ובעת שנהיה חושך חוזר ההיתר של החזו"א משום תינוקות וכנ"ל, כך דן אברך א' לומר].
תשובה: מסתבר שיחזור לגנרטור.

בענין הנ"ל

שאלה: בהנ"ל. קעת הנני מוסיף להתוכח עם סברת האברך הנ"ל, והיינו דמנא ליה שמותר שהגוי יעביר מחשמל לחושך. ומ"מ מרן שליט"א ענה: מסתבר שיחזיר לגנרטור. ויש לשאול, א'. מהי הסברה. ב'. דלפי תשו' מרן נמצא דמי שדולק אצלו בשבת האור על חשמל מותר לכתחילה [ואולי אפי' חייב בזה] לומר לגוי שיעביר לו החשמל לגנרטור, והאם זו באמת כונת מרן, ואם כן לכאו' מ"ט מותר אמירה זו לנכרי.

תשובה: כי הוא עשה בטעות ועליו לתקן טעותו.

איך מותר השימוש בחשמל עד יום ד' מצד שהם לא הבדילו

שאלה: או"ח ש"ח. למה מותר להשתמש עד יום ד' בחשמל, ובשלמא מצד הטעם של חילול ה' אולי זה דוקא בשבת עצמה, אבל מצד הטעם שבשבילנו מחללים שבת איך מותר, שהרי אינם עושים הבדלה, וממילא מדרבנן אסור להם לעשות מלאכה עד יום ד', ונמצא שמחללים בשבילנו שבת. ויותר מזה ילה"ק איך מותר להזמין מונית ולעצור מונית וכל כיו"ב, שהרי הם לא הוציאו שבת, ונמצא שכשמרים הטלפון וכשעושה מלאכה בשבילי מחלל שבת.

תשובה: א"א לדעת מתי נעשה ותלינן לקולא, ואין שייך כאן חלול ה'.

[א"ה: יש כאן שתי שאלות: א) שמכשילן בלעצור מונית [וע"כ נוהגים שאומרים להם שבוע טוב וכדומה שע"ז הוי הבדלה]. ב) 'מעשה שבת', ופשוט שאין גזירת איסור מעשה שבת בנעשה במוצ"ש שיכול כל רגע להבדיל. הערת גיס' הרה"ג רא"י אויערבאך].

אהרן בהגאון ר' יעקב הלוי שליט"א גרנדש - זכרון יעקב * * *
כשנתעכבה הסעודה אם יש להודיע לבני הבית שלא יבררו אוכל מתוך הפסולת

שאלה: כ' השר"ע (סי' שיי"ט ס"א) ואם ברר בידו כדי לאכול לאלתר מותר (ועי"ש במ"ב ובסי' שכ"א ס"ק מ"ה). מעשה בקבעו הסעודה לשעה 11, ולבסוף נמלכו לאחר הסעודה לשעה 12, ונסתפקו האם צריך להודיע לאחראים על הסעודה שלא יבררו אוכל מתוך הפסולת כיון שלא יהיה לאלתר, אויד א"צ להודיעם כיון שהם לפי דעתם סבורים שהסעודה לאלתר, א"כ לא עשו שום איסור במלאכתם, ומצוי ג"כ בבית שהבעל התעכב (מחמת השמחות שנודע לו), ובני הבית היו סבורים שיגיע כדרכו בשעה הקבועה וערכו ובררו לצורך הסעודה, האם צריך לטרוח ולהודיעם שיתעכב.

תשובה (בע"פ): **צריך להעמידם על טעותם שלא יבואו לברור בטעות, ואע"פ שהם סבורים שעושים היתר במלאכתם מ"מ אנוסים הם, וכן כל אדם שעושה מלאכה באונס (כגון מחסירון ידיעה) צריך להודיעו ולהפרישו.**

[א.ה. חזר לדבר הם דברי הפמ"ג בשעה"צ שם סק"ה, ואף שהמ"ב כי עליו דצריך ראייה לדבריו משום דבס"י שט"ז ס"ו לענין צידה מוכח דשרי, מ"מ טובא יש לחלק ביניהם, וכן לא דמי למתעסק, ואה"נ אליבא דהרעק"א (ש"ת) בודאי צריך להודיעם ולהפרישם מן המלאכה].

גדר לאלתר שהתירו לברור אוכל מתוך פסולת

שאלה: כ' המ"ב (סי' שיי"ט סק"ד) אפי' יארך זמן הסעודה כמה שעות מקרי לאלתר, כיון שהברירה היא סמוך לסעודה, עכ"ל.

מסתימת המ"ב משמע שכ"מ שבורר לאותו סעודה מותר לברור בכל גווני, וא"צ להקפיד לברור תחילה מה שרוצה לצורך מנה ראשונה ואח"כ לצורך מנה שניה, אלא יכול להתחיל לברור גם ממה שיאכל רק במנה אחרונה.

תשובה (בע"פ): **אה"נ מסתימת המ"ב נראה שמותר לברור בכל אופן שירצה, כי הכל נחשב דרך אכילה.**

אם ביצה קשה וביצה רכה נחשבים לב' מינים

שאלה: האם ביצה קשה וביצה רכה מבושלת בקליפתה נחשב לב' מינים.
תשובה (בע"פ): **לא מסתבר להחשיבים כב' מינים, שהרי יש להם אותו טעם ולשניהם קוראים ביצה.**

אם חלקי עוף נחשבים למין אחד

שאלה: כ' הרמ"א (סי' שיי"ט ס"ג) דשני מיני דברים מקרי שני מיני אוכלים וכו', עכ"ל. ובמ"ב (ס"ק ט"ו) כ' אם לא שקצת מהם אינם טובים כ"כ כמו חתיכות האחרים, עכ"ד. ויש ללמוד מכאן הלכה למעשה שחלקי עוף שונים, כגון חזה שוק כנף, נחשבים הכל למין א', והיה מותר לברור אותם אחד מהשני.

תשובה (בע"פ): **כך מסתבר שנחשבים הכל למין אחד.**

היאך הדין במקפיד על חתיכות הראויות להתכבד לתתם לאורחים

שאלה: מה יהיה במקפיד על חתיכות הראויות להתכבד, כדי שהמבוגרים או האורחים יקבלו את החתיכות החשובות.

תשובה (בע"פ): **אה"נ אם הוא מקפיד על חתיכה הראויה הי"ז נחשב לב' מינים.**

האם מאכל שמעורבין בו כמה מינים נחשב מין אחד

שאלה: כ' השר"ע (סי' שיי"ט ס"ג): היו לפניו ב' מיני אוכלים מעורבים, בורר אחד מאחד ומניח השני לאכול מיד.

יש להסתפק מה דינו של מאכל שעשוי מהרבה מינים, והדרך לאכול כל המינים יחד, כמאכל הנקרא צ'ולנט, האם לענין בורר נחשיבו כמין א'.

תשובה (בע"פ): **אם מקפיד לא לקחת ממין א' יותר מהמין השני הי"ז נידון כב' מינים, ואם אינן מקפיד נחשב הכל כמין א'.**

אם שרי לברור מצות שלימות מתוך מצות שבורות

שאלה: האם מותר לברור מצות שלימות מתוך מצות שבורות כשכל ענינו בברירה רק בשביל לחם משנה, אבל בעצם המצה אין לו שום חילוק והעדפה. ולכאו' יש לדמותו לסט"ז דמותר לברור בביצה החלמון מן החלבון כשכל מטרתו ליפות מראה החרדל, והנ"ן אין לו קפידה בעצם המצה.

תשובה (בע"פ): **זה שאלה, וראוי להמנע אם אינו בורר לאלתר.**

שקלא וטריא וש"ת בדיני בורר

שאלה: כ' השונה הלכות (סי' שיי"ט ס"ב) דאם בירר לאותה סעודה ושוב נמלך להניחה לסעודה אחרת, אף שאין בזה חיוב מ"מ י"א שאין ראוי לעשות כן, וצ"ע, עכ"ל. ושאלתי האם למעשה צריך לדחוק עצמו מחמת הצ"ע, וא"ל לכאו' כן, ושאלתי האם יש לחלק בין נמלך על סעודה שלימה (ר"ל מנה שלימה) לנמלך אחר מקצת הסעודה, והשיב לי שיש לחלק, וכ"ד לא נאמרו אלא בנמלך על כל הסעודה, ואמרתי לפי"ז אי"כ א"צ לדחוק עצמו לאכול הכל, וסגי שיאכל מעט, ושוב חשיב שנשאר ממילא, וא"ל דמסתברא דאה"נ. עוד שאלתי דמצינו באחרונים (תהל"ד סק"ג ובא"ח ס"ד) שכ' דכשביירר בשוגג לא יועיל מה שיערבנו שוב, האם הדין כן אף כשביירר בהיתר ונמלך מיד, האם יועיל שיחזירנו לקדמותו, והשיב לי דאינו מועיל, דכבר נעשתה המלאכה, ל"ש נעשה בהיתר ל"ש בשוגג, ועצ"ב.

שאלה: בענין מלאכת בורר בלח כ' הט"ז (סי' שיי"ט ס"ק י"ג) שאין ליטול הזובב בפני"ע כ"א בתוספת משקה, ובחזו"א (סי' נ"ג) ביאר דבריו די"ל שהיין המטפח על גוף הזובב שם תערובת עליו, ואם יטול הזובב לחוד חשיב בורר להיין שהיה טופח על גופו ובין סנפיריו, ושאלתי הלא האידנא רוב בנ"א גם בחול אין דרכם ליטול הזובב לחוד, אלא נוטלו בתוספת משקה, אי"כ איגלאי מילתא שדעתם שהמשקה שסביב הזובב ג"כ פסולת הוא, ושוב הוי בורר פסולת מאוכל. [ולשון המ"ב ס"ק ל"ד יוכיח, דכ' גבי מים או יין דמותר לסננג, וז"ל: כיון דבלאו הסינון גם הם צלולים וראוים לשתות כך בלי סינון לרוב בנ"א, ויש מחמירין בדוקא כשכולם יכולים לשתות כך, ואין מסננן אלא כדי שיהיו צלולים ביותר, עכ"ל. ואי"כ לכהפ"ח יש לחוש לדעת הב"ח], ובעיקר ילה"ק על דעת הט"ז גופי' דדעתו להחמיר דאף במין אחד שייך בורר, אי"כ אפי' משקה ממשקה בכלל בורר הוא. והשיב לי, דלא אזלי בתר דעתם של אלו האנשים ובטלה דעתם, ולעולם כל שהזובב לא היה מעורב בו ממש אין עליו שם בורר. [א.ה. אך עדיין צ"ע ממש"כ הבה"ל (בד"ה והואיל) בשם הפרמ"ג וז"ל: ומי שהוא איסטנים וא"א למישתי הכי היכא שיש בו קסמין וכדו', אפשר אף דרובא דאינשי לא קפדי כלל ל"א בטלה דעתו, ולדידיה אסור דהוה בורר, עכ"ל. ויש לחלק, דשא"ה נוטל רק הפסולת לחוד והוי פסולת ממש, משא"כ בעניינו נוטל אף משקה עמו, כן משמע מלשון השו"ה (סל"ג) דכ' וז"ל: שא"ה דבדבר לח והפסולת צף למעלה ל"ש כלל בורר, שאינו מעורב רק על היין שמטפח על גוף הזובב, שייך בורר דשם תערובת עליו, וכיון שלוקח קצת משקה עם הזובב תו ל"ה בורר, עכ"ל ודו"ק].

שאלה: קצת תימא למבואר בגמ' ביבמות (עב). דהא דלא נשיב להו רוח צפונית לחד טעמא הוא משום דלא נבדור ענני כבוד, אי"כ איך משכח"ל מלאכת זורה במשכן, ובעיקר להני ראשונים דסברי דבניפוח פיו ל"ח זורה (ומדברי התוד"ה לא אין להוכיח, דאה"נ נשבו ד' רוחות בכל יום, מ"מ לא נשבו בתוך ענני הכבוד), והשיב לי עפ"י רש"י סו"פ תרומה דעשו יתידות אהלים שלא ינועו ברוח, יעו"ש, ואה"נ לא נשבו רוחות חזקות בכדי שלא איבדו העננים, אבל בודאי נשבו מעט רוחות, ואין מכבוד המשכן שינועו אפי' מעט, וא"כ שפיר מצינו זורה במשכן. (א.ה. ע"ע בהגהות היעב"ץ שם, ותירוצו צ"ב, וע"ע בשו"ת התשב"ץ ח"ג סי' ל"ז, ודו"ק).

שאלה: בענין מלאכת זורה שאלתי מהו הביאור בדברי הירושלמי שהביאו הרמ"א (סו"ס שיי"ט) וכי דרך זורה בכך, ועוד וכי דרכם של בני"א להמתין לרוח בכדי לסלק רוקו, והשיב לי דאה"נ כ"ד הרמ"א איירי בכה"ג שרצונו שתפוזרנו הרוח ולא יטנפו בגדיו ודעתו על הרוח. שוב שאלתי כ"ז ניחא אליבא דהרמ"א, אבל לסברת האלפי מנשה הביאו הבה"ל שם, וכ' עליו דהוא נכון, צ"ע, וכי דרך הוצאה בכך, הלא למדנו בגמ' (דף צב.) דיש דרכים בהוצאה, ועוד שאין לו ענין בד"א דוקא, העיקר שתסלקנו הרוח מלפניו (ומצינו בב"ק כו: נתכוין לזרוק שטים חורק ד' לענין שבת מלאכת מחשבת בעי' ופטור, וה"נ בדין מלאכת מחשבת בעי' וליכא). והשיב לי, דלעולם דרך הוצאה בכך, שזהו מקומו של הרוק (וכדאמר' בעירובין דף צח: לא יהלך ד"א עד שירוק, ול"ד לאנשי הוצל דיש להם היכי תמצי אחרינא), ומכיון שדעתו על הרוח אי"כ מתחילה יודע שתוכל הרוח לפזרו יותר מד"א, ושפיר יש כאן מלאכת מחשבת. ומה שהביאו האחרונים הברכ"י הרעק"א ועוד לשון המהריק"ש, ונקטו הלשון לאו דרך זריקה, האם יש להוכיח כסברת האלפי מנשה, א"ל לאו דוקא, אלא ר"ל דרך זורה, ודו"ק, ועל עיקר דברי האלפי מנשה אמר לי שנתקשה בדבריו מכבר, דהלא כל המעיין בלשון הירושלמי יווכח להדיא דאיירי לענין זורה, דכ"ד שם נאמרו על הסדר, ואין הוצאה בכלל (ופלא עליו שכ' לתמוה על הרמ"א אמאי הביא דין זה בה"ל בורר, יעו"ש). ושוב א"ל עוד השגת מרן החזו"א ע"ד האלפי מנשה ריש מס' ב"מ, ולא הבאתיו כאן כי אין כאן מקומו.

אברהם שקלאר - ברכפלד